

ZÁKLADNÍ ZÁKONITOSTI ROPNÉ BEZPEČNOSTI

Lukáš Harazin, Oldřich Krulík¹

ABSTRAKT

Ropná bezpečnosť predstavuje souhrn zásad, opatření a vytváření strategických nouzových zásob ropy a ropných produktů, primárně určených pro překonání stavů ropné nouze. Tento příspěvek analyzuje současný stav ropné bezpečnosti v systému bezpečnosti a seznamuje s aktuálními trendy ve sledované oblasti (s důrazem, ale nikoli pouze ve vztahu k České republice).

Klíčové slová:

ropná bezpečnosť, stav ropné nouze, státní hmotné rezervy, regulační opatření

ABSTRACT

Oil security can be understood as a set of principles, creating strategic stocks of crude oil and petroleum products, primarily designed to overcome the states of oil emergency. This paper analyzes the current state of oil security and safety system and describes the current trends in the respective area (primarily but not only in relation to the Czech Republic).

Key words:

oil security, state of oil emergency, state material reserves, regulation measures

1. ÚVOD: ROPA JAKO PŘEDMĚT MEDIÁLNÍCH SPEKULACÍ

Tento příspěvek není od věci zahájit několika zkrácenými citacemi, které společnost v České republice zneklidnily na počátku dubna letošního roku:

„Rusko v dubnu dodá do České republiky jen kolem 80.000 tun ropy, zatímco běžný měsíční příděl dosahuje asi 400.000 tun ... Rusko bude podle obchodníků během čtvrtletí krátit i dodávky do Polska a do Německa.“²

¹ Kontaktní údaje: katedra krizového řízení Policejní akademie České republiky v Praze, „kkriz@polac.cz“.

² Reuters: Rusko v dubnu dodá do ČR o 80 procent ropy méně. In.: ČTK, 4. IV. 2012.

„Už teď je zde nedostatek (ropy typu Urals),“ řekl jeden z obchodníků ... Urals je referenčním typem ruské ropy, podobně jako například ve Spojených státech je to West Texas Intermediate (WTI) anebo v západní Evropě Brent.“³

„Za poklesem dodávek ropovodem Družba stojí transport ropy do ropovodu IKL a nižší poptávka. Česku nedostatek ropy v blízké době nehrozí. Za omezením dodávek ropovodem Družba nestojí podle ministerstva průmyslu a obchodu nedostatek ropy v Rusku. Firmy jen k její dopravě do Česka využívají jiné cesty. Nižší přepravu zapříčinila i klesající poptávka po palivech.“⁴

„Ruský přepravce ropy Transněft' dnes sdělil, že je připraven zajistit České republice veškeré dohodnuté objemy dodávek. Uvedl to poté, co v pondělí oznámil, že má pro Česko zásoby ropy pro přepravu ropovodem Družba už jenom na tři dny, protože ruské ropné společnosti mu nepředložily nové požadavky na dodávky do Česka. "Společnost je připravena dodat veškerý nasmlouvaný objem ropných uhlovodíků v souladu se schváleným harmonogramem dodávek na druhé čtvrtletí roku 2012, Informace o nedostatku ropy byly zmatečné, říká odborník.“⁵

Z citovaných informací, které byly často spojovány s agenturou Reuters, vyplynula celá řada spekulací. Mohou to být účelové informace, k jejichž „vypuštění“ mohlo dojít z celé řady důvodů. Ačkoli se zřejmě nakonec jednalo spíše o „fámy“ a České republice akutně žádné negativní dopady nehrozí, zůstává připravenost každého státu na výkyvy v oblasti dodávek ropy velmi důležitá. Tento příspěvek se proto zabývá otázkou ropné bezpečnosti v České republice, včetně nových směrů spolupráce v této oblasti.

2 ROPNÁ BEZPEČNOST V ČESKÉ REPUBLICE

System bezpečnosti České republiky nebude efektivní pokud by nebyla kvalitativně řešena problematika ropné bezpečnosti. Ropa je v dnešní době velmi významná komodita a představuje surovinu, která se řadí mezi neobnovitelné a nutno podotknout velmi významné zdroje. Nedostatek této suroviny může způsobit řadu významných rizik (zejména ekonomických, společenských či sociálních), které mohou mít dopad pro celou společnost.

Definování ropné bezpečnosti vychází z terminologického slovníku krizového řízení a plánování obrany státu a jedná se o „opatření, která slouží ke snížení spotřeby nedostatkových surovin, výrobků a energií nebo usměrnění spotřeby těchto komodit v

³ Rusko utáhne kohoutky. Do Česka poteče minimum ropy, tvrdí Reuters. In.: Lidovky.cz, 4. IV. 2012.

⁴ LUKÁČ, P.; PETR, M.: Rusko má ropy pro český trh dost. Její nedostatek Česku nehrozí. In.: Hospodářské noviny, 11. IV. 2012, s. 18.

⁵ Konec ropy z Ruska nehrozí, je jí víc než na tři dny. In.: Lidovky.cz, 10. IV. 2012.

souladu s krizovými plány v případech, kdy krizová situace nabývá rozsahu, že běžné ekonomické nástroje nejsou při zajišťování nezbytných dodávek dostatečně účinné“.⁶

Ropná bezpečnost se se vstupem České republiky do Evropské unie významně přiblížila evropským standardům bezpečnosti. Tento fakt podtrhl další významný milník, kterým je členství v Mezinárodní energetické agentuře (International Energy Agency, IEA).⁷ Hlavním požadavkem této Agentury bylo vytvoření strategických zásob ropy a ropných produktů ve výši 90-denní průměrné spotřeby vycházející z loňského roku. Česká republika tuto podmínku splnila spolu se svým vstupem do Evropské unie v roce 2004.

3. SPRÁVA STÁTNÍCH HMOTNÝCH REZERV A JEJÍ ROLE

Správa státních hmotných rezerv (SSHR)⁸ je v rámci České republiky ústředním správním úřadem, odpovědným za oblast státních hmotných rezerv. Zřízen byl zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy, ve znění pozdějších předpisů. Samotná působnost úřadu je určena zákonem č. 97/1993 Sb., o působnosti Správy státních hmotných rezerv, ve znění pozdějších předpisů.

SSHR vytváří a udržuje nouzové zásoby ropy a ropných produktů podle zákona č. 189/1999 Sb., o nouzových zásobách ropy, o řešení stavů ropné nouze a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nouzových zásobách ropy). Konkrétní činnosti řeší odbor SSHR, který se nazývá **Oddělení ropné bezpečnosti a statistiky**. Jeho úkolem je zabezpečení nouzových zásob ropy a ropných produktů v České republice a dále v rámci mezinárodní spolupráce, výkon činností na úrovni Mezinárodní energetické agentury, Severoatlantické aliance případně dalších platforem.

V rámci Evropské unie je nutné zmínit směrnici 2006/67/ES, která navazuje na instrumenty, které byly aplikovány v šedesátých letech XX. století, v kontextu tzv. „ropných šoků“. Pro současné podmínky v oblasti ropné bezpečnosti Evropská komise vydala na konci roku 2008 návrh nové směrnice. Jedná se o směrnici 2009/119/ES, ze dne 14. září 2009, kterou se členským státům ukládá povinnost udržovat minimální zásoby ropy nebo ropných produktů. Cílem nové směrnice je harmonizace unijní metodiky s metodikou Mezinárodní energetické agentury.

S tím také souvisí připravovaná novela zákona č. 189/1999 Sb., která je již před schválením. Důležité je přitom zmínit, že novelizovaný zákon neřeší jen problematiku

⁶ Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení a plánování obrany státu, schválený usnesením Výboru pro obranné plánování ze dne 22. září 2009 číslo 38.

⁷ Mezinárodní energetická agentura (IEA) je mezivládní organizací, která je svým 28 členským státům, majícím zájem svým občanům zajistit spolehlivou, cenově dostupnou a čistou energii, poradcem v oblasti energetické politiky. Její původní rolí byla koordinace opatření v dobách, kdy byla nouze o dodávky ropy. Členem Agentury je Česká republika od roku 2001. *Oil and Gas Security, Emergency Response of International Energy Agency Countries*. International Energy Agency, 2010. [cit 8. IV. 2012]

<<http://www.okd.cz/cz/eu/mezinarodni-organizace/the-international-energy-agency-iea/>>.

⁸ Další informace dostupné na webovém portálu Správy státních hmotných rezerv. [cit 8. IV. 2012]

<<http://www.sshr.cz/stranky/default.aspx>>.

výpočtů skladovaných zásob podle Mezinárodní energetické agentury, ale také určitým způsobem aplikuje efektivitu ropné bezpečnosti České republiky díky zvýšení celkových zásob ropy a ropných produktů oproti povinné minimální hranici 90 dnů čistého dovozu o 30 dnů. Tím dojde k zapojení podnikatelské sféry do financování energetické bezpečnosti státu, čímž zároveň nevzniknou zvýšené nároky na státní rozpočet spojené se zvýšením ropné bezpečnosti České republiky⁹.

4. DIVERZIFIKACE ROPNÝCH ZDROJŮ V ČESKÉ REPUBLICCE

Diverzifikace je jedním ze stěžejních aspektů v oblasti ropné bezpečnosti. Česká republika v současné době aplikuje své snahy o diverzifikaci prostřednictvím využívání dvou větví ropovodů. Východní větev představuje ropovod Družba¹⁰ (zhruba dvě třetiny ropy, putující do země), a západní větev ropovod Ingolstadt-Kralupy-Litvínov (IKL, zbývající jedna třetina).¹¹

Ropovod Družba se vine z Ruské federace přes Bělorusko, Ukrajinu a Slovensko až do ukončení v České republice (v Litvínově). Národní sekce ropovodu Družba vykazuje průtočné kapacity 9 milionů tun ropy za rok (cca 180 000 barelů za den). Kapacita ropovodu IKL představuje více než 10 milionů tun ropy za rok (cca 200 000 barelů za den). Nová linka byla uvedena do provozu v roce 2009. Tento krok při běžném provozu zvýší kapacitu linky na 11,5 milionů tun ropy za rok (cca 230 000 barelů za den). Ropovod IKL je napojen na mezinárodní „transalpský“ ropovod (*Trans-Alpine Pipeline, TAL*), který vychází z Terstu a který nabízí další potenciál pro diverzifikaci dovozu.¹²

5. STAV ROPNÉ NOUZE¹³

Velmi významným právním nástrojem v případě nedostatku ropy a ropných produktů je vyhlášení tzv. stavu ropné nouze¹⁴. Stav ropné nouze vyhláší vláda České republiky na návrh předsedy SSHR vyhlásit a to tehdy pokud průměrný měsíční dovoz ropy a ropných produktů je významně omezen ve srovnání s průměrnými měsíčními dovozy z předchozího kalendářního roku, nebo v případě, že je možné toto snížení důvodně očekávat a následky z toho plynoucí nelze odstranit nebo se neobejdou bez přijetí regulačních opatření.

Strategické zásoby této komodity v České republice se jsou navrženy tak, aby pokrývaly devadesát dní průměrné spotřeby požadované zákonem č. 189/1999 Sb.,

⁹ Je důležité zapojit privátní sféru do systému bezpečnosti. Tento model funguje např. v Německu či Polsku.

¹⁰ *Družba Pipeline*. In.: Pipeline International, 2009. [cit 8. IV. 2012] <http://pipelinesinternational.com/news/druzhiba_pipeline/008045/>.

¹¹ *Ropovod IKL*. In.: Petroleum.cz. [cit 8. IV. 2012] <<http://www.petroleum.cz/doprava/ropovod-ikl.aspx>>.

¹² *Trans-Alpine Pipeline*. [cit 8. IV. 2012] <<http://www.tal-oil.com/>>.

¹³ Stav ropné nouze není krizový stav, jedná se o právní stav na základě, kterého mohou být vyhlášována obligatorní opatření. Nicméně vyhlášení krizového stavu se primárně nevylučuje, může být vyhlášen nezávisle na stavu ropné nouze nebo společně se stavem ropné nouze.

¹⁴ Zákon č. 189/1999 Sb., o nouzových zásobách ropy ve znění pozdějších předpisů.

příčemž opatření, která vedou ke snížení spotřeby ropy a ropných produktů jsou definována v § 5 tohoto zákona. Jedná se o tyto kroky:

- omezit maximální rychlosti jízdy motorových vozidel na pozemních komunikacích;
- omezit používání některých druhů, kategorií a tříd silničních motorových vozidel v určitých dnech nebo pro určitý druh přepravy;
- omezit nebo zakázat ve stanovených dnech používání silničních motorových vozidel se sudými nebo lichými koncovými čísly státních poznávacích značek;
- omezit používání drážních motorových vozidel;
- omezit obchodní leteckou dopravu, letecké práce a další letecké činnosti;
- omezit otevírací doby čerpacích stanic a zakázat prodej pohonných hmot do nádob;
- stanovit regulační opatření pro čerpání zásob ropy a ropných produktů u rozhodujících dodavatelů;
- zavést přidělový systém, nebo dočasně omezit nebo zakázat vývozy ropy a ropných produktů.

6. DALŠÍ PODPORA ZVYŠOVÁNÍ EFEKTIVITY V OBLASTI ROPNÉ BEZPEČNOSTI

Ne nadarmo se praví, že štěstí přeje připraveným. Oblast ropné bezpečnosti se neustále vyvíjí a hledají se neustále nové a nové možnosti, jak efektivně zdokonalovat systém ropné bezpečnosti. V oblasti teoretické připravenosti je jedná zejména o aplikaci bezpečnostních výzkumů v této oblasti. Téma energetické či ropné bezpečnosti (respektive reakce veřejnosti na případné komplikace, související se zásobováním strategickými surovinami) se opakovaně objevily i v návrzích dokumentu „**Priority 2030**“,¹⁵ jehož zveřejnění se předpokládá v červnu 2012. Pokud bude dokument v uspokojivém znění finalizován, mohlo by to znamenat další usnadnění výzkumu (modelování scénářů atd.) v této oblasti. Analýza možných (strategických) trendů vývoje se v rámci projektu zaměří na tři věcné (v souvislosti se sledovanými komoditami: voda, potraviny, energie) a čtyři průřezové dimenze:

- Environmentální dimenze (například dopady dlouhodobějších změn klimatu).
- Demograficko-společenská dimenze (dopad na homogenitu populace).
- Mezinárodně-politická dimenze (scénáře s mezinárodními přesahy).
- Vývoj vědy (překlenutí existujících výzev novými vědeckými řešeními).

¹⁵ Jedním z cílů Národní politiky výzkumu, vývoje a inovací České republiky na léta 2009 až 2015, schválené usnesením vlády České republiky ze dne 8. června 2009 č. 729 je přehodnocení priorit aplikovaného výzkumu, vývoje a inovací ve vazbě na potřeby udržitelného rozvoje České republiky. Odpovědnost za uskutečňování tohoto opatření má Rada pro výzkum vývoj a inovace, která připravila základní principy, podle kterých budou přijímány nové priority. Odpovědnost za přípravu priorit je Radě pro výzkum a vývoj dále dána ustanovením § 35 odst. 2 písm. f) zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, ve znění zákona č. 110/2009 Sb., a Reformou systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice schválenou usnesením vlády ze dne 26. března 2008 č. 287. *Příprava národních priorit výzkumu, experimentálního vývoje a inovací.* [cit 8. IV. 2012] <<http://www.priority2030.cz/>>.

7. REGIONÁLNÍ DOHODY

Další možností je vznikající spolupráce nejen v rámci uskupení Evropské unie či Mezinárodní energetické agentury, ale i mimo tyto subjekty. Konkrétním příkladem může být tzv. regionální spolupráce České republiky se zeměmi střední a východní Evropy.¹⁶ V duchu této tzv. rozšířené formě zemí Visegrádské čtyřky jsou v současné době diskutovány problémové okruhy, které se mohou týkat zabezpečení ropné bezpečnosti. V rámci skupiny byly diskutované opatření, týkající se některých základních možných scénářů: a) za běžné situace; b) během krátkodobých výpadků; c) během dlouhodobých výpadků.¹⁷

Regionální spolupráce by byla prospěšná a mohla by být hlavně efektivní v případech, kdy nedostatečné dodávky ropy vykazují regionální charakter, a není nutné využít mechanismů Mezinárodní energetické agentury. Nicméně i toto regionální narušení může způsobit významné poškození konkrétních ekonomik. Mezivládní dohody tak mohou představovat efektivní způsob, jak se vypořádat s regionálními riziky v oblasti ropné bezpečnosti. První a zásadní problém je v právním základě v rámci spolupráce, aby nebyly narušeny dohody v rámci IEA. Proto je třeba k tomuto tématu přistupovat citlivě, např. formou **memoranda o porozumění**.

8. ZÁVĚR

Ropná bezpečnost představuje soubor bezpečnostních postupů, které mají společný cíl eliminovat dopady krizové situace plynoucí z nedostatku ropy a ropných produktů a dále vytvářet takové nástroje tak, aby se krizovým situacím předcházelo. Zcela významný průlom v oblasti bezpečnosti je větší zapojení podnikatelské sféry do systému ropné bezpečnosti a to zejména v případě vládních návrhů, kdy by postupný proces navyšování zásob na 120 dní by právě podnikatelská sféra pokryla 30 denní lhůtu. Vše je otázkou finančních prostředků a priorit, nicméně připravenost je základním předpokladem úspěchu.

LITERATURA, ODKAZY

- *Družba Pipeline*. In.: Pipeline International, 2009. [cit 8. IV. 2012] <[http://pipelinesinternational.com/news/druzba_pipeline/008045/](http://pipelinesinternational.com/news/druzha_pipeline/008045/)>.
- Konec ropy z Ruska nehrozí, je jí víc než na tři dny. In.: Lidovky.cz, 10. IV. 2012.
- LUKÁČ, P.; PETR, M.: Rusko má ropy pro český trh dost. Její nedostatek Česku nehrozí. In.: Hospodářské noviny, 11. IV. 2012, s. 18.
- *Oil and Gas Security, Emergency Response of International Energy Agency Countries*. International Energy Agency, 2010. [cit 8. IV. 2012]

¹⁶ Ve skupině jsou ČR, Rakousko, Chorvatsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Rumunsko, Bulharsko.

¹⁷ *Oil Working Group meeting on North-South Interconnections in Central Eastern Europe*, Brussels, 16. II. 2011, Working Minutes.

<<http://www.okd.cz/cz/eu/mezinarodni-organizace/the-international-energy-agency-iaa/>>.

- *Oil Working Group meeting on North-South Interconnections in Central Eastern Europe*, Brussels, 16. II. 2011, Working Minutes.
- *Příprava národních priorit výzkumu, experimentálního vývoje a inovací*. [cit 8. IV. 2012] <<http://www.priority2030.cz/>>.
- Reuters: Rusko v dubnu dodá do ČR o 80 procent ropy méně. In.: ČTK, 4. IV. 2012.
- *Ropovod IKL*. In.: Petroleum.cz. [cit 8. IV. 2012] <<http://www.petroleum.cz/doprava/ropovod-ikl.aspx>>.
- Rusko utáhne kohoutky. Do Česka poteče minimum ropy, tvrdí Reuters. In.: Lidovky.cz, 4. IV. 2012.
- Správa státních hmotných rezerv. <<http://www.sshr.cz/stranky/default.aspx>>.
- Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení a plánování obrany státu, schválený usnesením Výboru pro obranné plánování ze dne 22. září 2009 číslo 38.
- *Trans-Alpine Pipeline*. [cit 8. IV. 2012] <<http://www.tal-oil.com/>>.
- Typový plán Narušení dodávek ropy a ropných produktů velkého rozsahu.
- Zákon č. 189/1999 Sb., o nouzových zásobách ropy ve znění pozdějších předpisů.

Článek recenzoval:
Ing. A. Veřas, PhD.

